

РЕЦЕНЗІЇ

РЕЦЕНЗІЯ

на навчальний посібник «Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Науково-дослідницька діяльність у сфері правознавства. Харків : Право, 2024. 269 с.»

Сучасне суспільство може динамічно розвиватись лише на основі наукових досліджень, які є підґрунтям різних видів діяльності. В інформаційну епоху, коли наука стала основною продуктивною силою, а науково-технічна революція набуває неймовірно широкого розмаху, розроблення проблем методології та логіки наукового дослідження вважається одним із найактуальніших завдань. Безперервний та постійно зростаючий потік наукових досліджень, помітне збільшення кількості суб'єктів, які займаються наукою, – усе це не тільки стимулює загальний інтерес до проблем наукового пізнання, а й вимагає аналізу й розроблення нових методів дослідження, які використовуються в сучасній науці. Сучасна професійна діяльність у будь-якій суспільній сфері вимагає від фахівців умінь та навичок вирішувати принципово нові завдання, проводити дослідження та якісно оброблювати інформацію, творчо використовувати досягнення науки та вдосконалювати свою кваліфікацію. Професійна діяльність юриста не є винятком. Сучасний правознавець має оперувати актуальними науковими методами для здійснення наукових досліджень та для вирішення складних професійних завдань.

Важливо, що автори посібника, що рецензується, ґрунтовно підійшли до розкриття сутнісних характеристик науково-дослідницької діяльності у сфері правознавства, визначивши місце і роль наукової сфери в суспільстві, історичні етапи становлення й розвитку наукової діяльності, традиції й новації в науці, причини й наслідки наукових революцій, рівні наукового пізнання, систему методів науково-дослідницької діяльності, специфіку і структура наукового тексту, етичні норми і стандарти наукової діяльності тощо.

Цілком очевидно, що на сьогодні, сформувалась фундаментальна залежність життєдіяльності особистості, суспільства, держави та економіки, політики, культури, права від рівня розвитку наукових знань, системи їх збереження та ретрансляції майбутнім поколінням.

Проблематика якісних наукових досліджень, що відображена в рецензованому навчальному посібнику, є вкрай важливою у зв'язку з інтернаціоналізацією освітнього процесу. Вочевидь глобальна наукова мережа та система

продукування новітніх технологій створюють знаннєве середовище, де практично відсутні державні кордони. Транснаціональні корпорації сприяють розвитку наук, які можуть надати значний економічний ефект уже сьогодні або в перспективі. Саме тому сучасна постакадемічна наука розглядається дослідниками як різноманітні види знання, що здобуваються не тільки в академічному середовищі, університетах, а й у лабораторіях, на підприємствах, що володіють високою і безпосередньою застосовністю, ефективністю, упродовжуваністю, спрямованістю на практичні завдання. Вона якісно відрізняється від академічної науки – фундаментального наукового знання, здобуття якого постає метою науки як соціального інституту в ході її саморозвитку, що спирається на певний науковий етос і є орієнтованим на пошук істини. Водночас, постакадемічна наука відкидає сформульовані Р. Мертоном принципи наукового етосу (універсалізм, безкорисливість, організований скептицизм). Сучасна технократія, бюрократія, пізній індустріалізм, капіталізм є зацікавленими в моделі постакадемічної науки. Наслідком цього постає партикуляризація наукового знання замість колишньої універсальності й наявності загального контексту. Відповідно, нові організаційні схеми індустрії знань не співвідносяться з нормою універсалізму, маючи локальний характер, спрямований на вирішення практичних завдань. Наявність вищезначених суперечливих тенденцій щодо характеру сучасної наукової діяльності не знижує потреби в розвитку гносеології та методології, зокрема й у сфері правознавства.

Значний науковий прогрес і поширення сучасних технологій привели до утворення глобальної системи наукових досліджень, глобального наукового простору, який змушує світову спільноту, кожену державу швидко орієнтуватися та адаптуватися в сучасному науково-інформаційному середовищі. У зв'язку з цим уже зі студентської лави фахівці-правознавці мають опанувати найбільш усталені методи пізнавальної діяльності, набути навичок у створенні наукового продукту та з'ясувати алгоритм здійснення наукового пошуку в межах свого фаху.

Узагальнюючи вищенаведене, можна констатувати, що навчальний посібник «Науково-дослідницька діяльність у сфері правознавства» (автори – професори О. Г. Данильян та О. П. Дзьобань) є актуальним виданням, яке підвищить якість підготовки майбутніх бакалаврів.

Структура посібника є оптимальною та класичною з огляду на численні спроби інноваційного тлумачення дисципліни. Наявність історико-філософського розділу, на наш погляд, є обов'язковим і має лише вітатись. Студенти мають побачити генезу наукових знань, усвідомити значущість наукової діяльності для цивілізаційного поступу людства. Можливо, не зайвою була

б окрема тема, що розкриває негативні аспекти застосування наукових відкриттів в історії розвитку людської цивілізації, у першу чергу з морально-етичних позицій. Утім це лише побажання.

Загалом зміст навчального посібника дозволяє сформувати у студента цілісне уявлення про різнобічні аспекти наукової діяльності у сфері правознавства з філософських позицій. Спираючися на матеріали цього видання, студент має усвідомити визначальну роль людини як головного суб'єкта творчості та креативного сприйняття дійсності. Навчальний посібник є підґрунтям для розуміння основних філософських категорій та концепцій гносеологічно-методологічного спрямування, які описують фундаментальну природу реальності, дозволяють усвідомити базові засади соціального буття, засвоїти моральні та правові цінності, сформувати етично орієнтовану духовну особистість, опанувати загальнонаукову методологію та когнітивну логіку процесу наукового пізнання правової дійсності.

Варто зазначити, що в навчальному посібнику представлено ґрунтовний список літератури за кожною темою. На нашу думку, дидактичну спрямованість посібника посили б питання для самостійної роботи та самодіагностики, глосарій основних понять. До переваг роботи слід віднести намагання авторів стисло, популярно, схематично висвітлити фундаментальні проблеми гносеології та методології, свідомо уникаючи зайвої концептуалізації та деталізації.

Зміст, аргументація, пропедевтичний простір лекційних тем ознайомлять студентів зі специфікою філософсько-світоглядного освоєння дійсності, історією виникнення і розвитку наукових ідей та концепцій, основними теоретичними проблемами гносеології та її понятійно-категоріальним апаратом. У сукупності, запропонований формат навчального посібника має сприяти формуванню культури наукового мислення, призвичаювати студентів аналізувати світоглядні та професійні проблеми на підставі залучення масиву аргументів щодо тих чи інших наукових концепцій, явищ і процесів навколишньої дійсності, набувати навичок зіставлення наукових та теоретичних ідей із практикою суспільного життя.

У прикладному вимірі вкрай важливо, що навчальний посібник містить структурно-змістовну реконструкцію навчального курсу, який пропонується здобувачам освітнього рівня «бакалавр» у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого, а також значний обсяг різноманітної додаткової інформації, що дозволяє зрозуміти сенс основних проблем науково-дослідницької діяльності у сфері правознавства.

У посібнику висвітлено й охарактеризовано сучасні підходи до розуміння методології наукових досліджень, а також розглянуто конкретні практичні аспекти оприлюднення і репрезентації результатів наукових досліджень, ре-

комендації щодо виконання окремих видів наукових робіт. Окремий розділ присвячено соціокультурним та світоглядно-філософським вимірам науки, основним історичним етапам розвитку науки, ключовим концепціям розуміння сутності науково-дослідницької діяльності в цілому та у сфері правознавства зокрема.

Автори навчального посібника чітко показали, що «Науково-дослідницька діяльність у сфері правознавства» як міжгалузєва навчальна дисципліна вивчає не тільки сутнісні характеристики науки, але й методи та способи дослідження правових проблем. На основі філософських підходів автори навчального посібника обґрунтовують загальнонаукові принципи гносеології та методології у сфері права: принцип комплексності пізнання, принцип історизму, принцип професіоналізму, принцип відкритості, принцип відповідальності, принцип системності.

Основними завданнями навчального посібника «Науково-дослідницька діяльність у сфері правознавства» є ознайомлення майбутніх правників зі специфікою проведення наукової роботи, допомога в опануванні технологій та системи організації наукової діяльності, ефективного її планування та презентації в науково-освітньому просторі, спрямування максимум зусиль на досягнення результату.

Таким чином, «Науково-дослідницька діяльність у сфері правознавства» є навчальним виданням, що спроможне забезпечити отримання знань про загальне значення природи науки як духовного й суспільного феномену, про сутність творчої, пошукової діяльності у сфері права, про правову інформацію та технології її опрацювання для ефективної професійної діяльності.

Всебічне ознайомлення з текстом цього навчального посібника надає підстави стверджувати, що зазначене видання є висококваліфікованою науково-методичною працею, підготовленою на належному теоретичному і прикладному рівнях, яке допоможе студентам відкрити нові горизонти в пізнавальній діяльності. Видання розраховане на здобувачів вищої освіти, викладачів, експертів та всіх, хто займається науково-дослідницькою діяльністю.

Навчальний посібник відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України до методичного забезпечення навчального процесу, відображає зміст і завдання дисципліни «Науково-дослідницька діяльність у сфері правознавства».

Професор кафедри філософії
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
доктор філософських наук, професор Ю. Ю. Калиновський